

पाठ्यांश शीर्षक : नेपाली कथा र उपन्यास
 पाठ्यांश संख्या : नेपा.शि. ४१६
 पाठ्यांश प्रकृति : सैद्धान्तिक
 तह : बी.एड. चार वर्षे
 वर्ष : प्रथम

पूर्णाङ्क : १००
 उत्तीर्णाङ्क : ३५
 प्रतिहप्ता पाठघण्टी : ६
 समय प्रतिपाठघण्टी : ५५ मि.
 जम्मा पाठघण्टी : १५०

१. पाठ्यांश परिचय

यो पाठ्यांश शिक्षाशास्त्रमा चारवर्षे वसे बी.एड. कार्यक्रम अन्तर्गत नेपाली विषयमा विशिष्टीकरण गर्न चाहने विद्यार्थीहरूका लागि तयार पारिएको हो । यस पाठ्यांशमा आधुनिक नेपाली साहित्यका कथा र उपन्यासको सिद्धान्त, स्वरूप, विकासक्रमको परिचय, प्रवृत्ति एवम् प्रतिनिधि कथाकार र उपन्यासकारहरूको कृतगत विवेचनात्मक अध्ययन गराउने दृष्टिकोण राखिएको छ ।

२. साधारण उद्देश्य

यस पाठ्यांशका साधारण उद्देश्यहरू तल उल्लेख गरिएका छन् :

- कथाको सैद्धान्तिक परिचयका साथै नेपाली कथाको विकासक्रमको जानकारी प्रदान गर्नु ,
- निर्धारित कथाहरूको आस्वादन बोध तथा विवेचना गर्न सक्ने क्षमताको विकास गर्नु ,
- नेपाली उपन्यासको सैद्धान्तिक परिचयका साथै यसको विकासक्रम र यसमा देखापरेका मूल प्रवृत्ति एवम् विशेषताहरूको वर्णन गर्न सक्षम तुल्याउनु ,
- निर्धारित उपन्यासको आस्वादन, बोध तथा विवेचना गर्न सक्ने क्षमताको विकास गर्नु ,
- निर्धारित उपन्यासकारका उपन्यासहरूको कृतिगत समीक्षा गर्न सक्ने क्षमता अभिवृद्धि गर्नु ।

३. विशिष्ट उद्देश्य तथा पाठ्यविषय

खण्ड क : नेपाली कथा

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यविषय
<ul style="list-style-type: none"> • कथाको सैद्धान्तिक परिचय दिन, • कथाको विधागत स्वरूप निर्धारण गर्न, • कथाको परिभाषा बताउन, • कथाको रचनाविधान बताउन, • कथाको वर्गीकरण गर्न, • अन्य विधासँग कथाको सम्बन्ध बताउन, • लोककथाको परिचय दिई यसका विशेषता बताउन, • नेपाली कथाको विकासक्रमका प्रमुख मोड, धारा उपधारा र तिनका प्रवृत्तिको रेखाङ्कन गर्न , • नेपाली कथाको परवर्ती परम्परा : प्रयोग र प्रवृत्ति केलाउन । 	<p>एकाइ एक : कथा सिद्धान्त र नेपाली कथाको विकासक्रम (२०)</p> <p>१.१ कथा सिद्धान्त १.१.१ स्वरूप १.१.२ परिभाषा १.१.३ रचनाविधान १.१.४ वर्गीकरण</p> <p>१.२ अन्य विधासँग कथाको सम्बन्ध</p> <p>१.३ लोककथा १.३.१ परिचय १.३.२ उपयोगिता १.३.३ विशेषता १.३.४ लोककथा र अन्य कथा</p> <p>१.४ नेपाली कथाको ऐतिहासिक विकासक्रम, प्रमुख मोड, धारा र प्रवृत्ति</p> <p>१.५ नेपाली कथाको परवर्ती परम्परा : प्रयोग प्रवृत्ति</p>
<ul style="list-style-type: none"> • निर्धारित कथाकारहरूको परिचय दिन, • निर्धारित कथाकारका प्रवृत्तिगत मुख्य विशेषताको निरूपण गर्न, • रचनाविधानअनुसार निर्धारित कथाको विश्लेषण गर्न, • निर्धारित कथाका विशिष्ट पङ्क्तिहरूको व्याख्या गर्न । 	<p>एकाइ दुई : निर्धारित कथाकारहरूका कथाहरू (४०)</p> <p>२.१ निर्धारित कथाकारहरूको परिचय २.२ निर्धारित कथाकारका प्रवृत्तिगत मुख्य विशेषता २.३ रचना विधानका आधारमा निर्धारित कथाको विश्लेषण २.४ निर्धारित कथाका विशिष्ट पङ्क्तिको व्याख्या २.५ प्रमुख कथाकार र तिनका कथा २.५.१ गुरुप्रसाद मैनाली : शहीद २.५.२ पुष्कर शमशेर : परिवन्द</p>

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यविषय
	२.५.३ विश्वेश्वर प्रसाद कोइराला : शत्रु २.५.४ भवानी भिक्षु : सावित्रीको बाखो २.५.५ गोविन्द बहादुर मल्ल 'गोठाले' : निद्रा आएन २.५.६ रमेश विकल : लाहुरी भैसी २.६ प्रेमा शाह : पहेंलो गुलाफ २.७ इन्द्रबहादुर राई : एउटा विचारको यात्रा पथ २.८ मदनमणि दीक्षित : ग्याँस च्याम्वरको मृत्यु २.९ मनु ब्राजाकी : एकान्त २.१० पारिजात : सिटीहलको एउटा बूढो ज्यामी २.११ भागीरथी श्रेष्ठ : चुनौती २.१२ प्रदीप नेपाल : थैले खत्रीको इतिहास २.१३ इस्माली : माछो माछो भ्यागुतो

खण्ड ख : नेपाली उपन्यास

<ul style="list-style-type: none"> उपन्यासको सैद्धान्तिक परिचय दिन, उपन्यासको विधागत स्वरूप निर्धारण गर्न, उपन्यासको परिभाषा दिन, उपन्यासको रचनाविधान गर्न, उपन्यासको वर्गीकरण गर्न, अन्य विधासँग उपन्यासको सम्बन्ध बताउन, नेपाली उपन्यासको विकासप्रक्रियाको प्रमुख मोड, धारा, उपधारा र तिनका प्रवृत्तिको रेखाङ्कन गर्न, नेपाली उपन्यासमा देखापरेका परवर्ती परम्परा : प्रयोग र प्रवृत्ति केलाउन । 	एकाइ तीन : उपन्यास सिद्धान्त र नेपाली उपन्यासको विकासक्रम (२०) ३.१ उपन्यास सिद्धान्त ३.१.१ स्वरूप ३.१.२ परिभाषा ३.१.३ रचनाविधान ३.१.४ वर्गीकरण ३.२ अन्य विधासँग उपन्यासको सम्बन्ध ३.३ नेपाली उपन्यासको ऐतिहासिक विकासक्रम, प्रमुख मोड, धारा, उपधारा र तिनका प्रवृत्ति ३.४ नेपाली उपन्यासको परवर्ती परम्परा : प्रयोग र प्रवृत्ति
<ul style="list-style-type: none"> निर्धारित उपन्यासकारको परिचय दिन, निर्धारित उपन्यासकारका प्रवृत्तिगत मुख्य विशेषताको निरूपण गर्न, विभिन्न दृष्टिले निर्धारित उपन्यासको विश्लेषण गर्न, निर्धारित उपन्यासका विशिष्ट पङ्क्तिहरूको व्याख्या गर्न । 	एकाइ चार : उपन्यासकार लैनसिंह वाङ्देल र 'मुलुकबाहिर' उपन्यास (२०) ४.१ उपन्यासकार लैनसिंह वाङ्देलको परिचय ४.२ लैनसिंह वाङ्देलका औपन्यासिक यात्रा र प्रवृत्तिहरू ४.३ विभिन्न दृष्टिले 'मुलुकबाहिर' उपन्यासको अध्ययन ४.३.१ संरचना ४.३.२ कथानक ४.३.३ चरित्र ४.३.४ पर्यावरण ४.३.५ सारवस्तु ४.३.६ दृष्टिविन्दु ४.३.७ भाषाशैली ४.३.८ प्रतीक र विम्ब ४.३.९ गति र लय ४.३.१० शीर्षकको सार्थकता ४.३.११ 'मुलुकबाहिर' उपन्यासभित्रका विशिष्ट पङ्क्तिको व्याख्या
<ul style="list-style-type: none"> निर्धारित उपन्यासकारको परिचय दिन, निर्धारित उपन्यासकारका प्रवृत्तिगत मुख्य विशेषताको निरूपण गर्न, विभिन्न दृष्टिले निर्धारित उपन्यासको विश्लेषण गर्न, 	एकाइ पाँच : उपन्यासकार विश्वेश्वरप्रसाद कोइराला र नरेन्द्रदाइ उपन्यास (१०) ५.१ उपन्यासकार विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाको परिचय ५.२ उपन्यासकार विश्वेश्वरप्रसाद कोइरालाका औपन्यासिक

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यविषय
<ul style="list-style-type: none"> निर्धारित उपन्यासका विशिष्ट पङ्क्तिहरूको व्याख्या गर्न । 	<p>यात्रा र मुख्य प्रवृत्तिहरू</p> <p>५.३ विभिन्न दृष्टिले 'नरेन्द्रदाइ' उपन्यासको अध्ययन</p> <p>५.३.१ संरचना</p> <p>५.३.२ कथानक</p> <p>५.३.३ चरित्र</p> <p>५.३.४ पर्यावरण</p> <p>५.३.५ सारवस्तु</p> <p>५.३.६ दृष्टिविन्दु</p> <p>५.३.७ भाषाशैली</p> <p>५.३.८ प्रतीक र विम्ब</p> <p>५.३.९ गति र लय</p> <p>५.३.१० शीर्षकको सार्थकता</p> <p>५.३.११ 'नरेन्द्रदाइ' उपन्यासभित्रका विशिष्ट पङ्क्तिहरूको व्याख्या</p>
<ul style="list-style-type: none"> निर्धारित उपन्यासकारको परिचय दिन, निर्धारित उपन्यासकारका प्रवृत्तिगत मुख्य विशेषताको निरूपण गर्न, विभिन्न दृष्टिले निर्धारित उपन्यासको विश्लेषण गर्न, निर्धारित उपन्यासका विशिष्ट पङ्क्तिहरूको व्याख्या गर्न । 	<p>एकाइ छ : उपन्यासकार पारिजात र 'शिरीषको फूल' उपन्यास</p> <p>(</p> <p>१०)</p> <p>६.१ उपन्यासकार पारिजातको परिचय</p> <p>६.२ उपन्यासकार पारिजातका औपन्यासिक यात्रा र मुख्य प्रवृत्तिहरू</p> <p>६.३ विभिन्न दृष्टिले निर्धारित उपन्यासको अध्ययन</p> <p>६.३.१ संरचना</p> <p>६.३.२ कथानक</p> <p>६.३.३ चरित्र</p> <p>६.३.४ पर्यावरण</p> <p>६.३.५ सारवस्तु</p> <p>६.३.६ दृष्टिविन्दु</p> <p>६.३.७ भाषाशैली</p> <p>६.३.८ प्रतीक र विम्ब</p> <p>६.३.९ गति र लय</p> <p>६.३.१० शीर्षकको सार्थकता</p> <p>६.३.११ 'शिरीषको फूल' उपन्यासभित्रका विशिष्ट पङ्क्तिहरूको व्याख्या</p>
<ul style="list-style-type: none"> उपन्यासकार दौलतविक्रम विष्टको परिचय दिन, उपन्यासकार दौलतविक्रम विष्टका प्रवृत्तिगत मुख्य विशेषताको निरूपण गर्न, विभिन्न दृष्टिले 'भोक र भित्ताहरू' उपन्यासको विश्लेषण गर्न, 'भोक र भित्ताहरू' उपन्यासका विशिष्ट पङ्क्तिहरूको व्याख्या गर्न । 	<p>एकाइ सात : उपन्यासकार दौलतविक्रम विष्ट र 'भोक र भित्ताहरू' उपन्यास</p> <p>(१०)</p> <p>७.१ उपन्यासकार दौलतविक्रम विष्टको परिचय</p> <p>७.२ उपन्यासकार दौलतविक्रम विष्टका औपन्यासिक यात्रा र मुख्य प्रवृत्तिहरू</p> <p>७.३ विभिन्न दृष्टिले निर्धारित उपन्यासको अध्ययन</p> <p>७.३.१ संरचना</p> <p>७.३.२ कथानक</p> <p>७.३.३ चरित्र</p> <p>७.३.४ पर्यावरण</p> <p>७.३.५ सारवस्तु</p> <p>७.३.६ दृष्टिविन्दु</p> <p>७.३.७ भाषाशैली</p>

विशिष्ट उद्देश्य	पाठ्यविषय
	७.३.८ प्रतीक र विम्ब ७.३.९ गति र लय ७.३.१० शीर्षकको सार्थकता ७.३.११ 'भोक र भित्ताहरू' उपन्यासभित्रका विशिष्ट पङ्क्तिको व्याख्या
<ul style="list-style-type: none"> उपन्यासकार ध्रुवचन्द्र गौतमको परिचय दिन, उपन्यासकार ध्रुवचन्द्र गौतमका प्रवृत्तिगत मुख्य विशेषताको निरूपण गर्न, विभिन्न दृष्टिले 'उपसंहार अर्थात् चौथो अन्त्य' उपन्यासको विश्लेषण गर्न, 'उपसंहार अर्थात् चौथो अन्त्य' उपन्यासका विशिष्ट पङ्क्तिहरूको व्याख्या गर्न । 	एकाइ आठ : उपन्यासकार ध्रुवचन्द्र गौतम र 'उपसंहार अर्थात् चौथो अन्त्य' उपन्यास (१०) ८.१ उपन्यासकार ध्रुवचन्द्र गौतमको परिचय ८.२ उपन्यासकार ध्रुवचन्द्र गौतमका औपन्यासिक यात्रा र मुख्य प्रवृत्तिहरू ८.३ विभिन्न दृष्टिले निर्धारित उपन्यासको अध्ययन ८.३.१ संरचना ८.३.२ कथानक ८.३.३ चरित्र ८.३.४ पर्यावरण ८.३.५ सारवस्तु ८.३.६ दृष्टिविन्दु ८.३.७ भाषाशैली ८.३.८ प्रतीक र विम्ब ८.३.९ गति र लय ८.३.१० शीर्षकको सार्थकता ८.३.११ 'उपसंहार अर्थात् चौथो अन्त्य' उपन्यासभित्रका विशिष्ट पङ्क्तिको व्याख्या
<ul style="list-style-type: none"> निर्धारित उपन्यासको परिचय दिन, उपन्यासकार होमनाथ सुवेदीको औपन्यासिक प्रवृत्तिहरू निर्धारण गर्न, नेपाली डायस्पोरिक साहित्यका कोणबाट 'यमपुरीको महल' उपन्यासको अध्ययन गर्न । 	एकाइ नौ : उपन्यासकार होमनाथ सुवेदी र 'यमपुरीको महल' उपन्यास (१०) ९.१ उपन्यासकार होमनाथ सुवेदीको परिचय ९.२ उपन्यासकार होमनाथ सुवेदीको औपन्यासिक प्रवृत्ति ९.३ नेपाली डायस्पोरिक (देशपरीय) साहित्यका कोणबाट 'यमपुरीको महल' उपन्यासको अध्ययन

नोट : कोष्ठ भित्रका अङ्कले अनुमानित पाठ घण्टी जनाउँछ ।

४. शिक्षण प्रविधि : प्रत्येक एकाइमा आवश्यकताअनुसार साधारण वा विशिष्ट शिक्षण प्रविधिको उपयोग गरिने छ ।

४.१ साधारण शिक्षणप्रविधि :

एकाइको प्रकृतिअनुरूप पाठ्यपुस्तक, सहायक पुस्तक, सन्दर्भ पुस्तक, पाठपत्र, तालिका र आरेखहरूको प्रयोग गरी व्याख्यान, छलफल, प्रश्नोत्तर र प्रस्तुतीकरणको उपयोग गरिने छ ।

४.२ विशिष्ट शिक्षण प्रविधि :

पाठ्यविषयको प्रकृतिअनुसार एकाइ पाँचदेखि नौसम्मका प्रत्येक एकाइको समीक्षात्मक कार्यपत्र, गोष्ठीपत्र, आवधिक कार्य, समूह कार्य र कक्षा प्रस्तुतिको उपयोग गरिनेछ ।

५. मूल्याङ्कन प्रक्रिया : यस पाठ्यांशको अन्तिम मूल्याङ्कन त्रि.वि. वार्षिक परीक्षा प्रणालीअनुसार लिखित परीक्षाद्वारा गरिने छ । शिक्षण सिकाइको अवधिमा पाठ्यवस्तुको प्रकृतिअनुसार लिखित परीक्षा, समूहकार्य, मौखिक तथा लिखित प्रस्तुतिबाट मूल्याङ्कन गर्न सकिने छ । यस प्रकारको मूल्याङ्कन विद्यार्थीहरूलाई पृष्ठपोषण दिन मात्र प्रयोग गरिने छ ।

वार्षिक परीक्षामा सोधिने प्रश्नको प्रकृति, प्रश्नढाँचा र त्यसको अङ्कभार निम्नानुसार हुने छ -

प्रश्नको प्रकृति	जम्मा प्रश्न सङ्ख्या	उत्तर दिनुपर्ने प्रश्न सङ्ख्या र हरेक प्रश्नका लागि छुट्याइएको अङ्क	पूर्णाङ्क
समूह 'क' : बहुवैकल्पिक प्रश्न	२० प्रश्न	२०×१ अङ्क	२०
समूह 'ख' : छोटो प्रश्न	३ विकल्पसहित ८ प्रश्न	८×७ अङ्क	५६
समूह 'ग' : लामो प्रश्न	१ विकल्पसहित २ प्रश्न	२×१२ अङ्क	२४

६. सिफारिस गरिएका पुस्तक तथा सन्दर्भसामग्रीहरू

सिफारिस गरिएका पुस्तकहरू

अर्याल, भैरव (२०४३) (सम्पा.), साभा कथा, ललितपुर: साभा प्रकाशन (निर्धारित कथा मात्र; एकाइ २ का लागि)

इस्माली (२०५२), माछो माछो भ्यागुतो, ललितपुर : साभा प्रकाशन (निर्धारित कथा मात्र; एकाइ २ का लागि)

कोइराला, विश्वेश्वरप्रसाद (२०२७), नरेन्द्रदाइ, ललितपुर : साभा प्रकाशन (एकाइ ५ का लागि)

गोठाले, गोविन्दबहादुर (२०५०), कथासङ्ग्रह, ललितपुर : साभा प्रकाशन (एकाइ २ का लागि)

गौतम, ध्रुवचन्द्र (२०४८), उपसंहार अर्थात् चौथो अन्त्य, ललितपुर : साभा प्रकाशन (एकाइ ८ का लागि)

नेपाल, प्रदीप (२०६२), धरहराको सहर, ललितपुर : साभा प्रकाशन (एकाइ २ का लागि)

पारिजात, (२०२२), शिरीषको फूल, ललितपुर : साभा प्रकाशन, (एकाइ ६ का लागि)

))))), (२०५४), पारिजात सङ्कलित रचनाहरू ग्रन्थ-३, सिक्किम : निर्माण प्रकाशन (निर्धारित कथा मात्र)

वाङ्देल, लैनसिंह (२००४), मुलुकबाहिर, ललितपुर : साभा प्रकाशन (एकाइ ४ का लागि)

विष्ट, दौलतविक्रम (२०३८), भोक र भित्ताहरू, ललितपुर : साभा प्रकाशन (एकाइ ७ का लागि)

मैनाली, गुरुप्रसाद (२०६०), नासो, ललितपुर : साभा प्रकाशन (एकाइ २ का लागि)

श्रेष्ठ, भागीरथी (२०६२), भूमिगत, ललितपुर : साभा प्रकाशन (एकाइ २ का लागि)

साभा प्रकाशन (२०२६), नेपाली गद्यसङ्ग्रह, ललितपुर : साभा प्रकाशन (पहिलो भाग, एकाइ २ का लागि)

सुवेदी, होमनाथ (२०६४), यमपुरीको महल, ललितपुर : साभा प्रकाशन, (एकाइ ९ का लागि)

सन्दर्भसामग्रीहरू

आचार्य, सुषमा (२०५८), लैनसिंह वाङ्देलका औपन्यासिक कृतिको मूल्याङ्कन, काठमाडौं : पदमकुमार आचार्य ।

उपाध्याय, केशवप्रसाद (२०३०), साहित्यप्रकाश, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

एटम, नेत्र (२०६१), समालोचनाको स्वरूप, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

गौतम, दीपक (२०६४), समकालीन प्रगतिवादी नेपाली कथाका प्रवृत्ति, काठमाडौं : लेखक स्वयम् ।

थापा, धर्मराज र हंसपुरे सुवेदी (२०४१), नेपाली लोकसाहित्यको विवेचना, काठमाडौं : त्रि.वि., पाठ्यक्रम विकास केन्द्र ।

दाहाल, दुर्गाप्रसाद, (२०६६), नरेन्द्रदाइ उपन्यासको शैलीवैज्ञानिक अध्ययन, काठमाडौं : लेखक स्वयम् ।

दिवस, तुलसी (२०३३), नेपाली लोककथाको केही अध्ययन, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प्र. ।

नेपाल, घनश्याम (२०६१), आख्यानका कुरा, सिलिगढी : एकता बुक्स ।

पौडेल, परशुराम (२०६५), कथाको रूपविन्यास : सिद्धान्त र विवेचना, काठमाडौं : नवराज बजगाईं

प्रधान, कृष्णचन्द्रसिंह (२०३७), नेपाली उपन्यास र उपन्यासकार, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

प्रधान, प्रतापचन्द्र (२०४०), नेपाली कथावलोकन, दार्जिलिङ : दीपा प्रकाशन ।

))))), (२०४०), नेपाली उपन्यास परम्परा पृष्ठभूमि, दार्जिलिङ : दीपा प्रकाशन ।

बराल, ईश्वर (२०२९), भ्यालबाट, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

बराल, कृष्णहरि र नेत्र एटम (२०५६), उपन्यास सिद्धान्त र नेपाली उपन्यास, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।

बराल, ऋषिराज (२०६५), उपन्यासको सौन्दर्यशास्त्र, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
राई, इन्द्रबहादुर (२०३१), नेपाली उपन्यासका आधारहरू, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
लामिछाने, यादवप्रकाश (२०६३), कथा-उपन्यास सिद्धान्त र समीक्षा, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
))))), (२०६३), आधुनिक नेपाली उपन्यासमा विसङ्गतिबोध, काठमाडौं : विद्यार्थी पुस्तक भण्डार ।
शर्मा, तारानाथ (२०३९), नेपाली साहित्यको इतिहास, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
शर्मा, मोहनराज (२०५६), समकालीन समालोचना : सिद्धान्त र प्रयोग, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प्र. ।
शर्मा, शरदचन्द्र (२०५०), माध्यमिक नेपाली गद्याख्यान, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प्र. ।
श्रेष्ठ, दयाराम (२०३९), पच्चीस वर्षका नेपाली कथा, काठमाडौं : ने.रा.प्र.प्र. ।
))))), (२०५७), नेपाली कथा भाग-४, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
श्रेष्ठ, दयाराम र मोहनराज शर्मा (२०४६), नेपाली साहित्यको सङ्क्षिप्त इतिहास, ललितपुर : साभा प्रकाशन ।
।
सुवेदी, राजेन्द्र (२०५३), नेपाली उपन्यास परम्परा र प्रवृत्ति, बनारस : भूमिका प्रकाशन ।